

Міністерство освіти і науки України
Маріупольський державний університет
Кафедра педагогіки та освіти

ОСВІТНІЙ МЕНЕДЖМЕНТ:
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Випуск 6

Маріуполь – 2018

простору. *Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі*. Вип. №6, К., 2005.

10. Лупарт, Д., Веббер, Ч. (2002). Шкільна реформа в Канаді: перехід від роздільних систем освіти до інклюзивних шкіл. *Exceptionality Education Canada*, 12 (2), 7-52.

11. Найда Ю.М. Школа та сім'я: точки дотику. *Підручник для директора*. Вид.: Плеяди. 2008.

12. Conclusions and recommendations of the 48 th session of the international conference on education (ICE).URL : www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/Policy_Dialogue/48th_ICE/CONFINTED_48-_Conclusions_english.pdf

УДК 372.021(47)

Задорожна-Княгницька Л.В.,
Красноярова І.В.

ТЕХНОЛОГІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ №20 М. МАРІУПОЛЯ

***Анотація.** У статті розкрито досвід організації національно-патріотичного виховання учнів у закладі загальної середньої освіти №20 м. Маріуполя за напрямками. Розкрито сутність та зміст освітньо-виховних проєктів, здійснюваних педагогічним колективом школи у межах національно-патріотичного виховання. Акцентовано увагу на зв'язках школи, сім'ї та громадських організацій у забезпеченні формування майбутнього громадянина-патріота.*

***Ключові слова:** національно-патріотичне виховання, програма національно-патріотичного виховання; освітньо-виховний проєкт, патріотичні почуття.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку України важливим завданням освітньої політики є виховання громадянина демократичного суспільства з патріотично спрямованою позицією. Зазначене завдання набуває в сучасному українському суспільстві особливої актуальності, що зумовлено сукупністю чинників, провідними з яких виступає розширення і поглиблення процесів глобалізації, міждержавної і регіональної міграції, інтеграції, а також розвиток України як незалежної держави, демократизація, плюралізм і поява багатопартійної системи, соціальні та економічні зміни, кризові явищами, що спричинили певні труднощі щодо розвитку ціннісних орієнтацій у значній частини молодих людей, в соціальному розумінні суті патріотизму, осмисленні і реалізації технологій його формування.

У методичних рекомендаціях Міністерства освіти та науки України (2015) щодо національно-патріотичного виховання та в Концепції Нової української школи зазначено, щоб кожен освітній заклад має стати для дитини осередком становлення громадянина-патріота України, готового брати на себе відповідальність, самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єдності української

політичної нації та встановленню громадянського міру в суспільстві [6; 7]. У Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді йдеться, що серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними виступають патріотичне та громадське виховання. Випускник школи повинен бути патріотом з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що питання національно-патріотичного виховання молоді завжди були предметом досліджень вітчизняних науковців. У процесі теоретичного осмислення нових підходів до здійснення національно-патріотичного виховання молодшої людини в сучасних умовах актуальними є праці педагогів О. Вишневського, Т. Завгородньої, П. Кононенка, В. Кузя, Ю. Руденка, М. Стельмаховича, Б. Ступарика, К. Чорної, П. Щербаня та інших, що аналізують проблему патріотичного виховання у контексті формування національної свідомості і ціннісного ставлення до свого народу і Батьківщини.

Важливими є наукові розробки дослідників з проблем національно-патріотичного виховання учнівської молоді (Т. Гавлітіна, О. Коркішко, Р. Петронговський, Я. Яців, С. Рашидова, О. Хорламов); патріотичного виховання студентської молоді (О. Абрамчук, Ю. Каюков, Ю. Руденко, Є. Франків); підготовки учителів до туристсько-краєзнавчої діяльності з учнями (І. Ткачівська) та інші.

Проте, незважаючи на значну кількість теоретичних робіт з проблем національно-патріотичного виховання учнів, питання реалізації технології національно-патріотичного виховання у конкретних закладах загальної середньої освіти залишається висвітленим недостатньо.

Метою статті є розкриття досвіду національно-патріотичного виховання учнів у закладі загальної середньої освіти №20 м. Маріуполя.

Виклад результатів дослідження. Національно-патріотичне виховання у закладі загальної середньої освіти №20 м. Маріуполя здійснюється у відповідності до чинної державної нормативної бази та відображає зміст Програми з національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді міста Маріуполь на 2016-2020 рр., розробленої міським Департаментом освіти і затвердженої рішенням Маріупольської міської ради від 28.01.2016 № 7/4-52.

Розуміючи актуальність вирішення проблеми національно-патріотичного виховання школярів в умовах суспільно-політичних та військових викликів, на які змушена відповідати Україна в останні роки, та усвідомлюючи наявність специфічних особливостей організації та здійснення національно-патріотичного виховання у межах конкретного закладу освіти, педагогічним колективом школи було розроблено й затверджено власну Програму національно-патріотичного виховання учнівської молоді.

Метою зазначеної програми є створення сприятливих умов для розвитку героїко-патріотичного виховання дітей та молоді як одного з пріоритетних напрямків формування в підростаючого покоління почуття патріотизму й духовності, збереження спадкоємності поколінь, формування в молодих громадян України готовності до виконання громадянських і конституційних

обов'язків, успадкування духовних надбань українського народу, формування особистісних рис громадянина української держави.

Педагогічний колектив закладу загальної середньої освіти №20 виходить з того, що запорукою ефективності виховного процесу є органічне поєднання принципів національно-патріотичного виховання в єдину систему, яка забезпечує досягнення відповідних певних результатів. Почуття патріотизму не можна насаджувати, його потрібно прищеплювати з дитинства у відповідних вікових дозах. З огляду на зазначене сам процес формування майбутнього громадянина-патріота є довготривалим, нелегким і не може мати миттєвого результату.

З огляду на зазначене, в основу Програми національно-патріотичного виховання учнівської молоді покладено комплекс принципів, основними з яких є: зацікавленість дитини, безпосередня її участь у підготовці та проведенні заходу, систематичність та системність роботи у зазначеному напрямі, різноманітність тематики, врахування вікових особливостей.

Національно-патріотичне виховання школярів здійснюється у відповідному виховному середовищі, що являє собою систему зовнішніх атрибутів, які відтворюють атмосферу сприяння формуванню патріотичних почуттів дітей: створення куточка державної символіки, де учні мають змогу ознайомитися з символами України – Гербом, Прапором, Гімном; початок трудового тижня щопонеділка виконання Державного Гімну України; постійне оновлення матеріалів інформаційного стенду, що розкривають поточні події шкільного життя, заплановану роботу; висвітлення інформації про перебіг проведених заходів та системи роботи з національно-патріотичного виховання на шкільному веб-сайті, а також у соціальній мережі Facebook; функціонування постійно діючої виставки тематичної літератури, фото та архівних документів, що ілюструють становлення та розвиток української державності [1].

Важливим чинником забезпечення виховного середовища закладу освіти, що сприяє ефективності національно-патріотичного виховання школярів, є співпраця школи та сім'ї. Без ознайомлення в сім'ї, школі з культурою свого народу, пізнання його самобутнього національно-патріотичного обличчя, практичного продовження культурно-історичних традицій, звичаїв та обрядів не можна говорити про успіхи освітнього процесу.

З 2015 року педагогічний колектив закладу загальної середньої освіти № 20 I–III ступенів Маріупольської міської ради в рамках виконання програми з національно-патріотичного виховання втілює в життя ідею трансформування звичайного закладу освіти у громадсько-активну школу (хаб). З цією метою адміністрацією школи розроблено стратегію розвитку закладу «Громадсько-активна школа 2020».

Зазначена модель закладу освіти відповідає сучасним викликам, де ключовим поняттям виступає термін «громадська», що розуміється як «відкрита для діалогу та співпраці з владою, підприємствами, громадськими організаціями, батьками та всіма бажаючими долучитись до справи», та «активна» – зорієнтована на вдосконалення, розвиток.

Базуючись на принципах демократизації, партнерства й волонтерства, громадсько-активна школа відкриває широкі можливості залучення громадян до спільної діяльності. В рамках моделі громадсько-активної школи відбувається переорієнтація на особистість учня, формування активної громадської позиції, відповідальності перед собою та перед громадою за прийняті рішення.

Як громадсько-активна школа, заклад освіти принципи педагогіки партнерства: повага до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіра у відносинах, стосунках; діалог – взаємодія – взаємоповага; розподілене лідерство; принципи соціального партнерства.

Центральним компонентом розробленої у закладі освіти стратегії, її фокусом є дитина, тому проекти, розроблені у межах цієї стратегії, концентруються саме навколо цього елементу й відображають різні аспекти взаємодії дитини з соціумом.

Дорожньою картою упровадження стратегії «Громадсько-активна школа 2020», передбачено реалізацію 6 проектів, представлених у таблиці 1.

Таблиця 1

Система проектів у межах програми національно-патріотичного виховання

Назва проекту, партнер	Основна мета проекту
2015 рік	
«Країна починається з тебе» (співпраця з військовослужбовцями (полк «Азов», Донецький прикордонний загін міста Маріуполь, Національний корпус)	Формування громадянина-патріота; виховання любові та поваги до української мови, історії, культури; щеплення глибокого розуміння громадянського обов'язку, готовності у будь-який час стати на захист Батьківщини; володіння військовими і військово-технічними знаннями; спонукання до фізичного вдосконалення; вивчен-ня бойових традицій та героїчних сторінок історії українського народу, його Збройних сил, вихо-вання моральної відповідальності за все, що відбувається на рідній землі, палке прагнення боротися за розквіт, велич і могутність Батьківщини, готовності її захищати
«Коли бачиш об'єднану Україну: Весна. Великдень. Україна» (партнер Львівська гімназія)	Реалізація соціальних ініціатив Президента України, спрямованих на консолідацію суспільства, виховання у дітей почуття поваги та любові до України, знайомство з українськими різдвяними традиціями галицьких сімей

«Духовні цінності української молоді»	Пізнавати духовність української нації, виховання загальнолюдських та загальнокультурних якостей особистості молодшої людини
2016 рік	
«Міжшкільний літній спортивно-краєзнавчий, оздоровчий табір «Україна єдина»	Продовження спільного освітнього проекту «Україна єдина», реалізація права кожної дитини на повноцінний відпочинок, оздоровлення, забезпечення змістовного дозвілля, задоволення інтересів і духовних запитів відповідно до інди-відуальних потреб, ознайомлення із історичною та культурною спадщиною, пам'ятниками природи краю, зміцнення взаємодії між дітьми, молоддю та закладами освіти різних регіонів України і зарубіжжя заради злагоди, миру та майбутнього.
Міжшкільний проект «Сходження на Говерлу випускниками»	Започаткування традиції щорічного спільного сходження випускників шкіл-партнерів на найвищу вершину українських Карпат-Говерлу
«Шкільна служба порозуміння» (партнер – Громадська організація «Інститут миру та порозуміння»)	Покращення взаємовідносин учнів через розвиток гармонійного середовища, подолання конфліктів серед учнівської молоді
2017 рік	
II міжшкільний літній спортивно-оздоровчий табір «Судети – 2017»	Забезпечення повноцінного літнього відпочинку та оздоровлення учнів, вивчення іноземних мов через спілкування з дітьми з Польщі, виховання громадянських цінностей та якостей; ознайомлення з культурою європейських країн.
III міжшкільний літній спортивно-оздоровчий табір «Карпати – 2017»	Знайомство з рідним краєм, формування в учнівської молоді східної та західної України цінностей на засадах загальноукраїнської ідентичності.
«Містки громадської активності» – програма міжнаціональних обмінів за підтримки Європейського Союзу та національного фонду підтримки демократії США	Покликані налагодити співпрацю між активними громадянами географічно протилежних регіонів України

2018 рік	
«Інтеграція через діалог» – участь активної молоді у 4-х Всеукраїнських Молодіжних Академіях (Київ, Львів)	Налагодити спілкування молоді з різних регіонів України, сприяти їхній кращій інтеграції в суспільство, сформувати у школярів лідерські та громадянські якості, розвинути навички співпраці
SWATKA – україно-польська зустріч учителів у м. Варшава	Почати розбудову міжнародного співробітництва освітніх закладів для здобуття нового досвіду, інтеграції в європейське суспільство, покращенню мовних навичок, ознайомленню з системою освіти Польщі на чолі з фондом демократії в галузі освіти RITA

Виховний потенціал зазначених вище проектів полягає в їхній різноманітній спрямованості, що дозволяє здійснювати комплексний вплив на інтелектуальну, емоційно-вольову та поведінкову сферу особистості майбутнього громадянина-патріота. Так, проект «Коли бачиш об'єднану Україну. «Весна. Великдень. Україна» (2015 р.) реалізувався у межах екскурсійної поїздки школярів до м. Львів засобами ознайомлення учнів з традиціями та звичаями Галицької землі, відвідування храмів; набуття досвіду народних промыслів у майстер-класах з писанкарства, гончарства, ковальства, кераміки, лялькарства, вишивки, ткацтва, знайомства з побутом львівських сімей тощо.

Міжшкільний літній спортивно-краєзнавчий, оздоровчий табір «Україна єдина» як освітній проект було реалізовано у 2016 р. у с. Поляниця (Буковель) Яремчанської міської ради. У межах проекту школярі мали можливість зустрітися освітянами та учнями в Тернопільському управлінні освіти; випробувати себе у сходженні на гори Буковель та Хом'як, Говерлу; взяти участь в екскурсії до табору «Артек-Буковель», до с. Криворівня, де вони відвідали музей І. Франка, а також хату-гражду, в якій знімали фільм С.Параджанова за повістю М.Коцюбинського «Тіні забутих предків»); ближче познайомитися зі своїми ровесниками з Буковелі у межах «вечірньої ватри»; здійснити екскурсію до водоспаду Гук Женецький та пішохідний перехід до відомого на всю Україну Яблуницького перевалу.

Дотичним до зазначеного вище проекту став міжшкільний проект «Сходження на Говерлу випускниками», здійснений того ж року у с. Поляниця (Буковель), у межах якого школярі мали можливість здійснити подорож-сходження до г. Говерли та залишити там написане ними звернення до ровесників.

ІІ міжшкільний літній спортивно-оздоровчий табір «Судети – 2017» як окремий проект у межах здійснення національно-патріотичного виховання було реалізовано у м. Любомеж Польща (2017 р.). У межах проекту школярі здійснили подорож Польщею (м. Любомеж: центр екологічної освіти), Німеччиною (м. Дрезден: «Галерея старих майстрів (Цвінгер), Чехією (м.

Прага: прогулянка Градчанами, центром міста, Карловим мостом), Словаччиною (Великі Татри - Ломницький щит, Білянська печера).

Того ж року було реалізовано ще один проект, який отримав назву «ІІІ міжшкільний літній спортивно-оздоровчий табір «Карпати – 2017». У межах проекту учні здійснили мандрівку до с. Рукомиш (Тернопільська область), відвідали водоспад Гук Женецький, взяли участь в екскурсії до м. Яремче та сходженні на гору Говерлу, познайомилися з цікавинками с. Микуличі (найдовшого села в Україні).

Зазначені вище заходи було здійснено з метою формування в учнівської молоді східної та західної України цінностей на засадах загальноукраїнської ідентичності.

У відповідності до розробленої Програми національно-патріотичне виховання дітей у закладі загальної середньої освіти №20 здійснюється за такими напрямками: військово-патріотичний; морально-ціннісний; громадянський.

Військово-патріотичний напрям національно-патріотичного виховання спрямовується на виконання наступних завдань:

- формування здібностей до аналізу зовнішнього та внутріполітичного становища, вміння на цій основі самостійно адекватно оцінювати події, що відбуваються у державі і світі, свою роль та місце в цих подіях;
- формування прагнення до оволодіння військовими знаннями, відповідного рівня фізичної підготовки та витривалості;
- підвищення престижу військової служби, військова професійна орієнтація молоді, формування і розвиток мотивації, спрямованої на підготовку до захисту Української держави і служби у Збройних силах України та інших військових формуваннях, здійснення конкурсного відбору кандидатів для вступу у вищі військові навчальні заклади і проходження військової служби за контрактом [2].

З метою підготовки учнівської молоді до служби в Збройних Силах України викладається предмет «Захист Вітчизни», що дає необхідні знання з питань військової служби, охорона здоров'я, цивільної оборони, на уроки запрошуються представники Національного корпусу «Азов», які діляться військовим та медичним досвідом.

Важливою формою роботи з учнями в дусі патріотичного виховання є вшанування традицій. Саме на козацько-лицарських традиціях, молодіжному туризмі, козацькому краєзнавстві ми будемо виховання молоді. У закладі загальної середньої освіти № 20 затверджено план заходів щодо проведення Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»). На конкурсній основі в закладі було створено команду, яка бере участь у різноманітних змаганнях та конкурсах: на знання історії України, українських військових формувань, сучасних збройних сил України, козацької доби – «Відун», стрільби з пневматичної зброї, змаганнях на туристській смузі перешкод, силових змаганнях, таборуванню, надання першої медичної допомоги «Рятівник», які відповідають Положенню про проведення міського та обласного етапів Всеукраїнської дитячо-юнацької гри «Сокіл (Джура)».

Влітку 2017 року команда взяла участь у Першому Всеукраїнському вишколі «Джура-прикордонник», який проходив у м. Оршанець Черкаської області. Поточного року команда ЗЗСО № 20 також вийшла на Всеукраїнській рівень.

Морально-ціннісний напрям національно-патріотичного виховання забезпечує засвоєння дітьми моральних цінностей та ідеалів, оволодіння моральною культурою, формування морального почуття, стійких моральних якостей і навичок моральної поведінки. Його завданням є :

- формування моральної свідомості;
- виховання моральних звичок (сумлінно виконувати громадські, трудові, сімейні обов'язки);
- виховання свідомої дисципліни й культури поведінки, культуру спілкування, культуру зовнішності, культуру мовлення, побутову культуру;
- формувати моральні почуття; формувати єдність і взаємозв'язок моральної свідомості й поведінки особистості [3].

Педагогічний колектив виходить з того, що формування характеру можливе лише через наскрізний досвід. Тому педагогами зроблено впевнені та чіткі дії для налагодження партнерства як вагомого засобу формуванні морально-ціннісних орієнтирів учнів (складено образ майбутніх дій, оцінено можливість налагодження партнерства, підготовлено плани співпраці, проаналізовано взаємні вигоди).

Коло партнерів школи досить широке й представлене значною кількістю соціальних інституцій, що мають значний виховний потенціал, а саме:

- Заклади загальної середньої освіти (Львівська українська гуманітарна гімназія ім. О. Степанів (2015 рік); Ліцей міжнародних відносин №51 м. Києва (2015 рік); Тернопільська загальноосвітня школа I-III ступенів №16 ім. В. Левицького (2016 рік); Первомайська загальноосвітня школа I-III ступенів № 4 (2016 рік); Гданьський освітній заклад (Польща) (2018 рік)
- Військовослужбовці: (Окремий загін спеціального призначення «Азов» (ОЗСП «Азов» в/ч 3057) – формування Національної гвардії України (2015 рік); «Національний корпус» Маріуполь (2017 рік); Донецький прикордонний загін м. Маріуполя (2017 рік).
- Духовенство (Українська православна церква Київського патріархату (2015 рік).
- Громадські організації («Інститут миру та порозуміння» (2016 рік); «Ветан» (2018 рік).

Результати значної роботи, здійснюваної колективом педагогів та учнів з реалізації зазначеного вище напрямку національно-патріотичного виховання засвідчують наведені нижче факти.

З квітня 2015 по травень 2018 року було проведено 39 заходів, кількість учасників складає 658, кількість залучених до виховних подій – 3764.

З 2015 року заклад почав працювати над проектом: «Духовні цінності української молоді», що передбачає співпрацю з настоятелем храму Петра Могили української православної церкви Київського патріархату.

Завданням зазначеного проекту є пізнання духовності української нації. У межах проекту проведено низку актуальних заходів, зокрема: ток-шоу «Чи

може слово вбити?» (у рамках акції «16 днів проти насильства»), уроки духовності, свята Першого та Останнього дзвоника, свято Покрови Пресвятої Богородиці, організація роботи театральної студії, благодійні акції, акти милосердя, уроки-суди.

Значущою видалася допомога духовенства у підготовці до IX Всеукраїнської конференції учнівської молоді «Південно-Східна Україна зі стародавності у XXI ст. Секція: Релігійні та культурно-освітні процеси в регіоні».

Здійснена у межах проекту робота забезпечила міцну співпрацю між школою та духовенством, що дало змогу громадськості упевнитись у тому, що пізнання світу, доброзичливе ставлення один до одного незалежно від соціального статусу є головними показниками справжнього виховання. У зазначеному контексті набуває особливої актуальності вислів Отця Уара: «Одну благородну справу робимо – захищаємо життя, здоров'я та душу людини у будь-яких непередбачуваних ситуаціях».

Продовжуючи цю думку зазначимо, що текст кращої доповіді на IX Всеукраїнській історико-краєзнавчій конференції учнівської молоді «Південно-Східна Україна: із стародавності у XXI століття», яку підготувала учениця 11 класу Гнатюк О. опублікована у журналі «Краєзнавство і учитель-2017».

Громадянський напрям національно-патріотичного виховання учнів спрямовується на формування громадянськості як інтегрованої якості особистості, що надає людині можливість відчувати себе морально, соціальне, політичне, юридичне дієздатною та захищеною. Його основними завданнями є:

Мета громадянського виховання конкретизується через систему завдань:

- формування національної свідомості, належності до рідної землі, народу; визнання духовної єдності поколінь та спільності культурної спадщини; виховання почуття патріотизму, відданості у служінні Батьківщині;
- формування соціальної активності особистості на основі соціальних умінь: готовність до участі у процесах державотворення, здатність до спільного життя та співпраці у громадянському суспільстві, готовність взяти на себе відповідальність; здатність розв'язувати конфлікти у відповідності з демократичними принципами, здатність до самостійного життєвого вибору на основі гуманістичних цінностей;
- формування працелюбності особистості, відповідальності за свої дії;
- формування політичної та правової культури засобами громадянської освіти, яка забезпечує знання про політичні системи та владу на всіх рівнях суспільного життя, про закони та законодавчі системи; виховання поваги до Конституції України, законодавства, державної мови;
- розвиток критичного мислення, що забезпечує здатність усвідомлювати та відстоювати особисту позицію в тих чи інших питаннях, вміння знаходити нові ідеї та критично аналізувати проблеми, брати участь у дебатах, вміння переосмислювати дії та аргументи, передбачати можливі наслідки дій та вчинків;

– уміння визначати форми та способи своєї участі в житті суспільства, спілкуватись з демократичними інститутами, органами влади, захищати і підтримувати закони та права людини, бути обізнаним зі способами соціального захисту [4].

Педагогічний зміст роботи з морального становлення особистості підлітка полягає в тому, щоб допомагати йому просуватися від елементарних навичок поведінки до більш високого рівня, де потрібно самостійність ухвалення рішення і моральний вибір. Метою морального виховання є формування цілісної особистості в її гуманістичному аспекті. Традиційні духовні цінності нав'язати неможливо, але не говорити про них не можна, а говорити некомпетентно та неякісно – соромно. Тому ми почали шукати підтримку у представників церкви. Виховання не винесено в окремі «заняття з моралі». Формування характеру можливе лише через наскрізний досвід. Автори концепції Нової української школи декларують, що «школа має ініціювати нову, глибшу залученість родини до побудови освітньої траєкторії дитини».

З метою визначення ступеня ефективності національно-патріотичного виховання учнівської молоді у грудні 2017 року у закладі загальної середньої освіти №20 м. Маріуполя класними керівниками школи було проведене опитування.

У дослідженні взяли участь 45 респондентів – учні 10-го та 11-го класів школи. Дослідження було спрямоване на вивчення громадянської думки серед старшокласників щодо їх ставлення до країни, державних і неофіційних символів України; рівня самоідентифікації і толерантності.

Результати дослідження показали, що учні розрізняють поняття «патріотизм» і «націоналізм», розуміють, що центральною категорією патріотизму є «країна», а не «нація».

Згідно з результатами опитування 95% респондентів ідентифікували себе як українці. Пишаються своєю національною приналежністю 88%. Гордість за Україну як державу відчуває 73,8% опитаних, вважають себе патріотами 71,5%. 59% учнів відмічають, що їх рівень патріотизму зріс у зв'язку з військовою агресією з боку Російської Федерації, 31% констатують, що такий рівень зріс частково.

Особливої уваги заслуговує розподіл відповідей на питання «На Вашу думку, як можна підвищити рівень патріотизму сучасної молоді?». Найбільшу надію учні покладають на відродження національних традицій і звичаїв у родині.

Вважають військову службу обов'язковою 44 % учнів, 34 % важко відповісти, проте 82% зауважили, що бути патріотом – це захищати Батьківщину зі зброєю в руках у разі зовнішньої військової агресії. При цьому 55% впевнені, що пішли б захищати країну в разі необхідності.

Результати здійсненого опитування показали, що школа була й залишається центром формування духовного, ціннісного та інтелектуального потенціалу суспільства де учні зростають і стають справжніми громадянами своєї країни. Сьогодні школа потенційно є своєрідним ресурсним

майданчиком суспільного й культурного розвитку громади. Розуміючи це як очевидну інтенцію, треба визнати, що реальна ситуація в закладі освіти залежить від багатьох чинників, серед яких чи не найважливішим є взаємне прагнення громади та освітян до соціального партнерства.

Досвід роботи школи з напрямку «Консолідація виховних можливостей ЗОШ №20 м. Маріуполя, загальноосвітніх навчальних закладів різних регіонів України та громадських організацій щодо формування громадянської та національно-патріотичної ідентичності учнівської молоді» було представлено у межах значної кількості різноманітних заходів різних рівнів, зокрема це:

- міський семінар-презентація (на базі закладу загальної середньої освіти №20 м. Маріуполя, 18 січня 2017р.);

- III обласна науково-практична конференція «Досягнення та виклики національно-патріотичного виховання в регіоні» (м. Краматорськ, 29 листопада 2017 року)»;

- V Всеукраїнський конкурс «Творчий учитель – обдарований учень», номінація «Організація навчально-виховного процесу» у червні 2017 року (сертифікатом засвідчено, що директор школи В. Волкова стала лауреатом конкурсу. Наказ 145/2017).

Висновки. На основі зазначеного вище можна зробити висновок, що педагогічний колектив закладу загальної середньої освіти № 20 м. Маріуполя визначив нову стратегію виховання як багатокомпонентну та багатовекторну систему, яка великою мірою формує майбутній розвиток української держави.

Література

1. Власова Н. Ф. Концептуальні ідеї патріотичного виховання в системі освіти. Електронний збірник наукових праць Запорізької обласної академії післядипломної педагогічної освіти, Випуск №4: Загальна, педагогічна та вікова психологія. URL: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp4/vyhovanna/vlasova.pdf/

2. Журба К. О. Виховання патріотизму молодших підлітків у взаємодії сім'ї і школи. Педагогічний вісник. Черкаси, 2011. № 3. С. 20–22.

3. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності. *Джерело педагогічної майстерності. Громадянська освіта школярів*. Випуск № 1 (33). Ч. 1-2. – Харків: ХОНМІБО, 2005. С. 35–45.

4. Концепція національного виховання студентської молоді, затверджена рішенням колегії Міністерства освіти і науки України від 25 червня 2009 року. URL: http://www.mongov.ua/main.phpD?Query=newstmD/20091/13_07/

5. Концепція національно-патріотичного виховання молоді. URL: <http://www.kinu.gov.ua/sport/control/uk/pufalisri/article7artid=99794&catid=9426>.

6. Методичні рекомендації щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах. № 7. С. 70–95. *Міністерство освіти і науки України (Офіційний веб-сайт)*. URL: <http://old.mon.gov.ua/ru/about-ministry/normative/4068>.

7. Нова українська школа : Концептуальні засади реформування середньої освіти : офіц. сайт. URL: <http://nus.org.ua/news/>.